

UMJETNOST ANTIČKE GRČKE

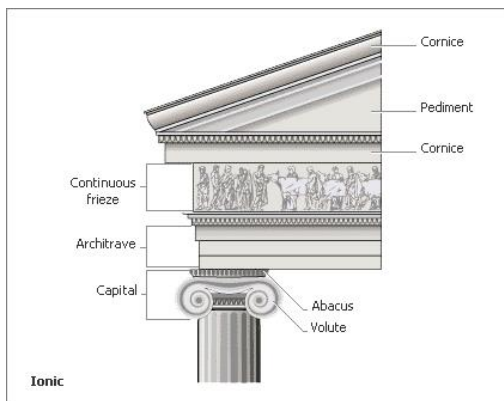
Arhitektura

Korijeni grčke kulture pa naravno i arhitekture, utemeljeni su u razdoblju mikenske civilizacije, kada nastaju prvi utvrđeni gradovi, prva monumentalna arhitektonska djela, među kojima se ističu **Lavlja vrata na Mikeni**. Grčka arhitektura kulminira monumentalnim hramovima klasičnog doba, te se nastavlja planski podizanim gradovima i svetištima helenističkog razdoblja.

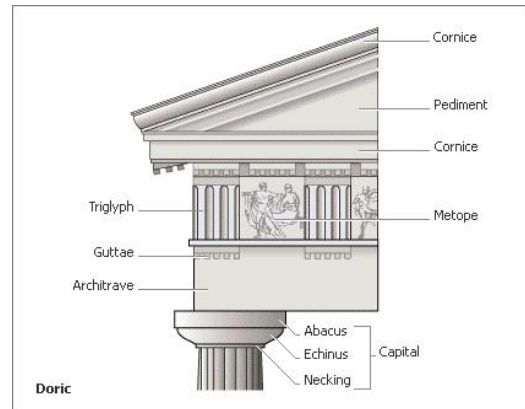
Karakteristična grčka građevina je **kameni hram na stupovima**, koji se posvećuje bogu ili božici zaštitniku polisa, a tipični hram ima pravokutnu strukturu i statuu zaštitnika na zadnjem kraju unutrašnjosti hrama.

Stari Grci razvili su tri glavna arhitektonska stila ili reda koji određuju izgled hrama:

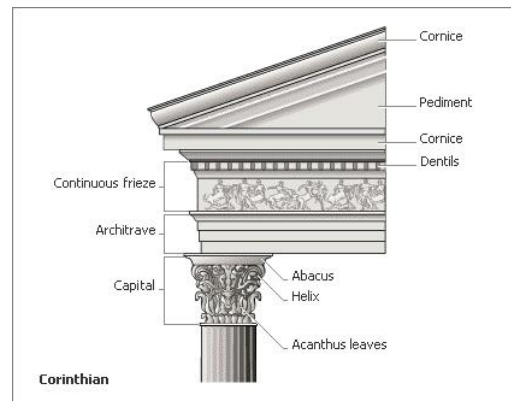
- **Dorski stil** – najstariji i najjednostavniji stil, koji se razvio na grčkom kopnu i na jugu Italije. Najveličanstveniji spomenik dorskog reda je *Partenon* na atenskoj Akropoli.

- **Korintski stil** – najmlađi i najkićeniji, kod kojeg glava stupa oponaša lišće akantusa. Ovaj stil je učestaliji u kasnijoj rimskoj arhitekturi.

- **Jonski stil** – nešto je mlađi i elegantniji, a razvio se u Joniji i na otocima Egejskog mora. Najljepši primjeri jonskog reda su *hramovi Atene Nike i Erehtejon* na Akropoli.

Akropola u Ateni Najljepši primjer starogrčke arhitekture klasičnog razdoblja zasigurno je atenska **Akropola**, tj. cijeli kompleks hramova koji su podignuti na toj lokaciji. Nakon poraza Perzijanaca 479.B.C. i dužeg razdoblja mira, **Periklo** je koristeći novac od Atenskog pomorskog saveza pokrenuo enorman projekt reizgradnje Akropole što je rezultiralo majstorskim djelima tadašnje arhitekture. Dužno poštovanje za svu veličanstvenost izgleda Akropole moramo odati **Fidiji**, po mnogima najslavnijem kiparu svih vremena, za kojega se govori da je nadgledao gotovo sve radove na Akropoli, a sam je autor velikog broja reljefa koji ukrašavaju frizove i zabate hramova. Fidija je načinio i kip **Atene Promahos**, koja je stajala na središnjem djelu Akropole i bila je izrađena sva od bronce. Izvori iz tog vremena kažu da se vrh koplja koje je držala u ruci i njena kaciga moglo vidjeti sa velike udaljenosti, pa je ta statua služila i kao putokaz atenskim pomorcima prilikom vraćanja doma.

- **Propileje** – glavni ulaz na Akropolu, nazvan po monumentalnom stubištu koje vodi do kolonade u *jonskom stilu*, kojom se zatim ulazi na Akropolu. Propileje je projektirao jedan od velikana starogrčke arhitekture, **Mneziklo**.

Hram Atene Nike

- **Hram Atene Nike** – prvi hram koji se ugleda kada se prođu Propileje. Autor ovog hrama izgrađenog u *jonskom stilu* bio je **Kalikrat**, a hram je posvećen božici **Ateni** – donositeljici pobjede (*Nika* = pobjeda).

Partenon

- **Partenon** – u potpunosti od mramora i smatra se najsavršenijim djelom grčke arhitekture. Projektirali su ga u *dorskom stilu* graditelji **Kalikrat i Iktin**, a sam hram posvećen je božici **Ateni Partenos** ili **Ateni Djevici**, čija je statua, koju je načinio **Fidija** od bjelokosti i zlata bila u unutrašnjosti hrama.

Erehtejon s karijatidama

- **Erehtejon** – ime je dobio prema heroju ili mitskom atenskom kralju Erehteju, a unutar hrama bila je najsvetija statua Atenjanima, **Atena Polias** ili **Atena zaštitnica polisa**. Erehtejon je u *jonskom stilu* projektirao **Mneziklo**, a posebnu eleganciju daju mu šest stupova u formi ženskih figura koje se nazivaju **karijatide**.

Kora

Kiparstvo

Kiparstvo se od prvih početaka bavi prikazivanjem lika čovjeka, a poznato je da su u vjerskim predodžbama Helena i sva božanstva imala ljudska obličja, pa su Grci znali svoje bogove prikazivati u sasvim običnim pozama (npr. božica Atena koja popravlja svoju sandalu), što je bilo gotovo nedopustivo u ostalim civilizacijama tog vremena.

Karakteristični oblici skulptura u arhajskom razdoblju ili razdoblju grčke renesanse bili su **kourosi** – *skulpture golih mladića* i **kore** – *skulpture odjevenih djevojaka*. Najčešće

prikazuju ideal mladosti i ljepote što je trebalo zadovoljiti bogove kojima su ti kipovi posvećeni.

Kouros

Najpoznatija karakteristika arhajskih figura bio je **zagonetni smiješak** na licu (tzv. **arhajski osmijeh**), koji je imao ulogu maskiranja i prikrivanja bilo kakvih osjećaja koje bi promatrač mogao izvući, te relativna statičnost tih figura u čemu se još očituje kiparski utjecaj Egipta.

Klasično doba grčkog kiparstva započelo je u razdoblju blagotvornog mira i napretka nakon grčko – perzijskih ratova, koje je obilježeno Periklovim utjecajem. Među umjetnicima – kiparima ističe se **Miron**, koji je u svom brončanom **Bacaču diska** (*Discobolos*) izrazio savršeni sklad pokreta i zamaha.

Discobolos

Najveća umjetnička ličnost tog vremena bio je **Fidija**, *najslavniji kipar svih vremena*, ali od njegovih monumentalnih djela što ih je izradio za Partenon i Zeusov hram u Olimpiji nije sačuvano ništa, poznati su nam samo iz opisa suvremenika i po replikama iz rimskog doba. Ostali su nam samo ulomci veličanstvenih reljefa koje je uradio na zabatima, metopama i frizovima Partenona, a koji se danas mogu vidjeti u Britanskom muzeju u Londonu.

Dorifor

Još je jedan sjajan kipar tog vremena – **Poliklet**, koji je izradio snažni mladenački lik **Dorifora** (*Kopljonoše*). Savršeni razmjeri njegovog tijela predstavljaju "*kanon*", tj. uzor za odnose i razmjere između pojedinih dijelova trupa i udova.

Geometrijski stil

Slikarstvo

Slikarstvo Helena razorilo je vrijeme, ali je ipak odraz grčke slikarske umjetnosti ostao sačuvan u primijenjenoj umjetnosti, a to su slike na vazama i raznom glinenom posuđu. Te su se posude oduvijek oslikavale ornamentima i ukrasima, a prema načinu oslikavanja određivan je i stil grčkog slikarstva.

- **Geometrijski stil** – u najstarije vrijeme keramika se oslikavala raznim *linearnim ukrasima*, kojima se ovisno i o platežnoj moći naručitelja prelazilo i na stilizirano prikazivanje ljudi, mitoloških likova i životinja

Crnofiguralni stil

- **Crnofiguralni stil** – sve se više slikarstvo na keramici okreće prikazivanju svakidašnjeg života, a likovi se slikaju *crnom bojom kao silhuete na crvenkastoju, prirodnoj boji podloge*

Crvenofiguralni stil

- **Crvenofiguralni stil** – oko VI st. B.C. slijedi obrat, jer se *čitava površina posude prekriva crnim namazom boje, a likovi se izostavljaju i tako ostaju crvenkaste boje, tj. prirodne boje pečene gline*. Tako je nastao stil crvenih figura, u kojem je umijeće oslikavanja keramike doseglo vrhunac.

Grčka književnost i kazalište

U književnosti, kao i u umjetnosti, Grci su razvili svoj osebujan stil, koji će kasnije, tijekom Srednjeg vijeka, Europljani smatrati savršenim, te će grčka književnost, kao uostalom i umjetnost, biti proglašeno klasikom, prema kojoj će se određivati ostali stilovi.

Grčka književnost započinje **Homerovim epovima**, čije uzbudljive priče inspiriraju kasnije autore. Nešto kasnije pjesnikinja **Sapfo** piše pjesme o ljubavi i ljepoti svog otoka, dok je veliki pjesnik **Pindar** u svojim djelima slavio pobjednike Olimpijskih igara.

Kazališne maske. Glumci su nosili maske kako bi mogli dočarati sve likove koje igraju. U pravilu su glumci bili samo muškarci. Maske su imale prenaplašene izraze koje dočaravaju, tako da bi oni u zadnjim redovima prepoznavali karakterizacije likova. K tome su kod usta imali jedan mali dodatak koji je pojačavao glas.

Tragedije i kazalište Vjerojatno najvažniji grčki doprinos književnom stvaralaštvu dogodio se na polju drame, koje su se uživo izvodile širom Grčke. Prve grčke kazališne predstave razvile su se iz religijskih festivala, pogotovo onih posvećenih Dionizu, bogu plodnosti i vina. Tematika grčke drame najčešće se temeljila na dobro poznatim mitovima i legendama, preko kojih bi autori propitivali moralna ili socijalna pitanja, ili bi prikazivali međusobne odnose ljudi i bogova.

Najpoznatiji grčki dramatičari bili su **Eshil**, **Sofoklo** i **Euripid**, a sva trojica posebno su se istaknula u pisanju tragedija, djela koja se bave ljudskim životnim nepravilnostima, s najčešće nesretnim završetkom.

Stari Grci obožavali su posjećivati **kazališta**, a tijekom zlatnog doba Grčkog kazališta, sredinom V st. B.C., gotovo svaki grčki polis imao je svoje kazalište. Predstave su se izvodile na velikim, otvorenim pozornicama s jako malo scenografije. Glumci su nosili vrlo naglašene kostime i stilizirane maske, a **kor** je unosio dosta dramatike, pjevajući ili recitirajući komentare na radnju koja se odvija na sceni.

Grčka komedija Manji broj grčkih autora pisao je komedije, satirične tekstove u kojima su se izrugivali ljudi i običaji. Ostalo je jako malo sačuvanih tekstova grčkih komedija, a najveći dio onoga što je sačuvano, djelo je **Aristofana**, prema tome i najpoznatijeg grčkog komediografa. U svom poznatom djelu **Lisistrata**, on priča o atenskim ženama tijekom Peloponeskog rata, koje su se udružile i dogovorile da više neće spavat' sa svojim muževima ako ovi ne prekinu rat.

Za razliku od tragedija koje se baziraju na događajima iz prošlosti, komedije se izruguju tadašnjim likovima, koji uključuju političare, filozofe i sve ostale viđenije članove društva. Kroz komediju i satiru, komediografi oštro kritiziraju društvo, slično kako to danas rade satiričari i karikaturisti.

Grčka historiografija Jedan od prvih povjesničara bio je **Herodot**, kojega u Zapadnoj civilizaciji nazivaju „**Ocem povijesti**“, jer je otišao puno dalje od pukog navođenja slavni vladara ili vojskovođa i prepričavanja starih legendi, kao što su to činili prvi pripovijedači o prošlosti ili logografi. Herodot je napisao veliko djelo „**Historiae**“, čime je prvi upotrijebio taj naziv za istraživanje prošlih vremena, a grčka riječ *historia* upravo

Kazalište u Epidauru, najočuvanije grčko kazalište. Poznato je po svojoj savršenoj akustici. U središtu pozornice možete doslovce šaputati, pa da vas oni u najgornjem redu sasvim dobro čuju.

i znači istraživanje. Herodot se zaista bavio istraživanjima, obišao je mnoge zemlje, bilježio informacije od ljudi koji se sjećaju događaja kojeg istražuje, ali je često pristrano opisivao događaje, a uzroke mnogih nalazio u volji bogova. Pristranost se uočava i u njegovom opisu Grčko-perzijskih ratova, kada kaže da je rat bio moralna pobjeda grčke slobodarske želje nad perzijskom tiranijom.

Drugi veliki grčki povjesničar bio je **Tukidid**, čije se temeljno djelo bavilo, po Grke, puno nesretnijim događanjima, a to je Peloponeski rat. Kao suvremenik tog rata, vrlo ga je živo opisivao, navodeći uzročno-posljedične veze između brutalnosti rata i kvarenja dotadašnjih društvenih, ekonomskih i moralnih vrijednosti grčkog društva. Za razliku od Herodota, bio je vrlo objektivan, pa je, iako Atenjanin, promatrao obje zaraćene strane na isti način.